

Маріупольський державний університет
(повне найменування вищого навчального закладу)
Кафедра філософії та соціології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП 1.2.12. Основи наукового дослідження

Освітньо-професійна програма _____ Соціологія _____
спеціальність _____ 054 Соціологія _____
факультет _____ Історичний _____

2020 – 2021 н.р.

Розробник: Зубченко О.С., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри філософії та соціології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії та соціології.

Протокол від «27» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри філософії та соціології

(підпис)

Б.В.Слющинський

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів 5	Галузь знань 054 Соціологія Напрямок підготовки Соціологія	Дисципліна професійної підготовки	
Модулів - 3	Спеціальність 054 Соціологія	Рік підготовки	
Змістових модулів - 3		2-й	2-й
Індивідуальна науково-дослідницька робота за вибором студента		Семестр	
Загальна кількість годин - 150		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання – 3 Аудиторних – 40 Самостійної роботи студента – 80		Освітній ступінь: бакалавр	Лекції
		30 год	8 год
		Практичні заняття	
		30 год	8 год
		Самостійна робота	
		90 год	134 год
		Індивідуальні завдання 4 год	
		Вид контролю – іспит	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 60/90 годин (33/67%)

для заочної форми навчання – 16/134 годинам (13/87%)

2. Мета та завдання курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» є ознайомлення з методологічними засадами організації та проведення наукового дослідження.

Завдання навчальної дисципліни:

- формування наукового світогляду;
- оволодіння методами наукового дослідження;
- прищеплення студентам умінь та навичок самостійної науково-дослідницької діяльності;

– розширення наукової ерудиції майбутнього фахівця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- Особливості та форми організації науково-дослідницької роботи.
- Сучасні наукові дослідження в галузі гуманітарних наук.
- Методологію проведення наукових досліджень
- Методику і техніку проведення соціологічних досліджень.
- Види інформаційних джерел: навчальна література, словники, довідники, каталоги, монографії, періодичні видання тощо).
- Основні компоненти наукового дослідження (проблема, предмет, об'єкт, мета, задачі, гіпотеза, теоретичне та практичне значення, методи, матеріал дослідження);
- Вимоги до оформлення результатів наукових досліджень.
- Визначати основні компоненти наукового дослідження.
- Скласти програму наукового дослідження.

Вивчення навчальної дисципліни сприяє:

- формуванню загальних компетентностей випускника (КЗ-4; КЗ-6; КЗ-8);
- формуванню спеціальних (фахових, предметних) компетентностей (КП-1; КП-3; КП-5; КП-9; КП-10);
- отриманню результатів навчання (РН-4; РН-15; РН-18).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Наука та її методологія

Тема 1. Наука як форма осягнення світу людиною

Знання, пізнання, інформація. Наука та інші форми знання. Знання наукове та знання буденне. Різновиди позанаукового знання (паранаукове, псевдонаукове, квазінаукове, антинаукове). Системність наукового знання. Функції науки у житті суспільства. Основні принципи наукового пізнання. Засоби наукового пізнання.

Тема 2. Класифікація наук та динаміка розвитку науки

Типологія наук та класифікація наукових дисциплін. Етапи становлення та розвитку науки. Проблема критерію науковості у філософії позитивізму та постпозитивізму. Концепція парадигм та наукових революцій Т. Куна. Класична, неklasична, постнеklasична наука. Знання у сучасній інформаційній цивілізації. Значення гуманітарної експертизи знання за сучасної доби розвитку науки. Сцієнтизм і антисцієнтизм у сучасній культурі.

Тема 3. Методологія та методи наукового дослідження

Метод, методика, методологія: співвіднесення понять. Класифікація методів наукового дослідження: спеціально-наукові, загальнонаукові, філософські. Емпіричні методи наукового дослідження: спостереження, опис, порівняння, вимірювання, експеримент. Теоретичні методи наукового дослідження: аналіз і синтез, індукція та дедукція та ін. Філософські та загальнологічні методи наукового дослідження. Діалектика як вчення про розвиток та метод дослідження. Методологічні особливості гуманітарних наук. Герменевтика та синергетика як методи наукових досліджень.

Тема 4. Системний підхід у науці

Поняття та класифікація систем. Системний підхід, його поняття та характеристики. Принципи системного аналізу. Принципи, поняття та сутність системного мислення. Морфологічний аналіз та дерево цілей.

Тема 5. Структура наукового дослідження

Класифікація наукових досліджень. Наукове дослідження: пізнання як процес. Рух від незнання до знання. Наукова проблема, її постановка та формулювання. Гіпотеза як наукове знання у формі припущення. Наукова ідея. Експеримент у науковому дослідженні. Поняття наукової теорії, вимоги до наукових теорій. Наукові факти та їх роль у науковому дослідженні.

Тема 6. Наукова етика

Роль цінностей у науковій діяльності. Наукові та позанаукові цінності. Наукова школа та феномен наукового етосу. Наука та влада. Проблема державного регулювання науки. Плагіат, його негативні наслідки. Академічна доброчесність. Правила цитування. Посилання на певний науковий текст. Цитування авторської думки. Складові якісного наукового аналізу, аргументованість оцінок та висновків. Етичні виміри дискусій як фахового обговорення проблеми.

Змістовий модуль 2. Організація та проведення наукового дослідження

Тема 7. Логіка наукового дослідження

Логіка та технологія наукового дослідження. Постановка проблеми дослідження, виділення її вимірів та аспектів. Коректність визначення об'єкту та предмету дослідження. Визначення мети та завдань наукового дослідження. Теоретичні та практичні завдання.

Висування гіпотез. Різновиди гіпотез. Перевірка гіпотез. Поняття плану-проспекту наукового дослідження.

Тема 8. Організація наукових досліджень

Науково-дослідний процес, принципи його організації. Спеціалізація та кооперування у науковій діяльності. Основні вимоги до оформлення результатів наукових досліджень. Наукова організація праці. Нормування праці науковців. Особливості творчої праці у дослідницької діяльності. Традиції, правила, вимоги щодо наукового тексту. Мова та стиль наукової роботи.

Тема 9. Пошук наукової інформації та робота з джерелами

Джерела інформації. Класифікація наукових видань. Праця дослідника в бібліотеці. Складання та оформлення бібліографії. Використання Інтернету для пошуку наукової інформації. Цитування та посилання. Список літератури та його оформлення.

Тема 10. Результати наукового дослідження

Поняття та сутність результатів наукового дослідження. Форми результатів. Класифікація результатів наукового дослідження. Вимоги до результатів – новизна, обґрунтованість, корисність. Внесок результатів дослідження до теорії та практики.

Тема 11. Представлення результатів наукового дослідження

Форми представлення результатів наукового дослідження. Тези доповіді. Наукова публікація, структура та вимоги до тексту. Структура наукової роботи. Дотримання формальних моментів розташування тексту та відсутності випадкових помилок. Відповідність мети і поставлених завдань логіці дослідження. Вимоги до наукової публікації та її структура. Особливості автореферату як необхідної частини обговорення та захисту роботи. Процедура та порядок захисту дисертаційної роботи.

Змістовий модуль 3. Наукове дослідження у соціології

Тема 12. Соціальне пізнання та його особливості

Соціальне пізнання у науці. Основні характеристики соціального пізнання. Особливості соціального буття. Критерії науковості соціального пізнання. Типи науковості в соціології. Теоретичні підходи до визначення критеріїв науковості соціологічного знання.

Тема 13. Соціологічний аналіз та використання його результатів

Поняття та основні принципи соціологічного аналізу. Загальні вимоги до соціологічного аналізу. Соціологічна інформація як найважливіша категорія соціологічного аналізу. Вимоги до соціологічної інформації, надійність, актуальність та обґрунтованість. Обробка соціологічної інформації.

Тема 14. Програмування соціологічного дослідження

Програма як стратегічний документ соціологічного дослідження. Необхідність програми та її ключові елементи. Постановка мети та завдань дослідження. Роль завдань дослідження у розробці інструментарію для збору соціологічної інформації. Операціоналізація даних у програмі соціологічного дослідження. Процедури інтерпретації та верифікації.

Тема 15. Вимірювання у соціологічному дослідженні

Поняття вимірювання, змінні та індикатори вимірювання. Моделювання об'єкту вимірювання. Шкала в соціології, вимоги до шкал. Одномірність шкалювання. Типи шкал

вимірювання – номінальна, порядкова, інтервальна, метрична. Шкала настанов – Терстоуна, Лайкерта, Гутмана, Богардуса, Осгуда. Кодування даних. Індокси та ранжування даних у соціології.

Тема 16. Використання соціологічних даних

Роль та значення соціологічних даних у сучасному суспільстві. Законодавче регулювання використання соціологічних даних. Соціологічні данні у виборчому процесі. Ефекти «фургону з оркестром» та «зсуву останньої хвилини». Вимоги до використання соціологічних даних у ЗМІ. Проблеми об'єктивності онлайн-опитувань та голосувань у прямому ефірі.

4. Структура навчальної дисципліни

Модулі та теми	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Всього	Л	ПР	СР	Всього	Л	ПР	СР
Змістовий модуль 1. Наука та її методологія								
Тема 1. Наука як форма осягнення світу людиною	8	2	4	5	9	2	2	8
Тема 2. Класифікація наук та динаміка розвитку науки	8			5	9			8
Тема 3. Методологія та методи наукового дослідження	8	4	2	4	9			8
Тема 4. Системний підхід у науці	8		2	4	9			8
Тема 5. Структура наукового дослідження	7	2	2	4	8			8
Тема 6. Наукова етика	7	2		4	8			8
Всього за модулем 1	46	10	10	26	44	2	2	40
Змістовий модуль 2. Організація та проведення наукового дослідження								
Тема 7. Логіка наукового дослідження	7	4	4	6	9	2	2	8
Тема 8. Організація наукових досліджень	7			6	9			8
Тема 9. Пошук наукової інформації та робота з джерелами	7	4	4	6	9			8
Тема 10. Результати наукового дослідження	7			6	9			8
Тема 11. Представлення результатів наукового дослідження	9	2	2	6	8			8
Всього за модулем 2	50	10	10	30	44	2	2	40
Змістовий модуль 3. Наукове дослідження у соціології								
Тема 12. Соціальне пізнання та його особливості	9	2	2	6	12	2	2	10
Тема 13. Соціологічний аналіз та використання його результатів	7	4	4	6	12			10
Тема 14. Програмування соціологічного дослідження	7			6	11	2	2	10
Тема 15. Вимірювання у соціологічному дослідженні	7	4	4	6	11			10
Тема 16. Використання соціологічних даних	7			6	12			10
Всього за модулем 3	50	10	10	30	58	4	4	50
ІНДЗ	4				4			
Всього	150	30	30	86	150	8	8	130

5. Тематика практичних занять

№ № з.п.	Тема	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Методологія та методи наукового дослідження	2	2
2	Системний підхід у науці	4	
3	Наукова етика	2	2
4	Організація наукових досліджень	2	
5	Пошук наукової інформації та робота з джерелами	4	
6	Представлення результатів наукового дослідження	4	2
7	Програмування соціологічного дослідження	2	
8	Соціальне пізнання та його особливості	2	
9	Вимірювання у соціологічному дослідженні	4	2
10	Використання соціологічних даних	4	
Всього		30	8

6. Тематика самостійної роботи

№ № з.п.	Тема	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Наука як форма осягнення світу людиною	5	8
2	Класифікація наук та динаміка розвитку науки	5	8
3	Методологія та методи наукового дослідження	4	8
4	Системний підхід у науці	4	8
5	Структура наукового дослідження	4	8
6	Наукова етика	4	8
7	Логіка наукового дослідження	6	8
8	Організація наукових досліджень	6	8
9	Пошук наукової інформації та робота з джерелами	6	8
10	Результати наукового дослідження	6	8
11	Представлення результатів наукового дослідження	6	8
12	Соціальне пізнання та його особливості	6	10
13	Соціологічний аналіз та використання його результатів	6	10
14	Програмування соціологічного дослідження	6	10
15	Вимірювання у соціологічному дослідженні	6	10
16	Використання соціологічних даних	6	10
Всього		86	130

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання є невід'ємною формою набуття нових знань та навичок з курсу «Основи наукових досліджень». Вони є вагомим частиним самостійної роботи студента над матеріалами курсу. Виконання студентом ІНДЗ є обов'язковою умовою оцінювання його успішності з опанування курсу.

Виконання ІНДЗ має сприяти:

- опанування понятійно-категорійного апарату соціології економіки і праці;
- формуванню соціологічного бачення сутності, змісту, генези та механізмів розвитку економічної сфери, зокрема й українського суспільства;
- формуванню навичок збору, аналізу, систематизації та узагальнення наукової літератури щодо обраної теми;
- опанування та засвоєння вимог до підготовки самостійних аналітичних робіт;
- формування навичок пошуку та відбору літературних джерел для розкриття теми;
- засвоєння навичок дотримання вимог щодо правил посилок на використані літературні джерела.

Вимоги до ІНДЗ:

- ІНДЗ має бути присвячене одній самостійно обраній студентом темі, яку відбирає з переліку рекомендованих. Тема письмової роботи може бути висунута студентом самостійно, виходячи з його особистих наукових інтересів, але за тематикою навчального курсу та з обов'язковим погодженням із викладачем;
- ІНДЗ має бути подане у вигляді реферату, який потім може перерости в курсову, бакалаврську чи дипломну роботу;
- тема повинна бути розкрита змістовно, у повному обсязі, логічно, послідовно з відповідною коректністю формулювань;
- робота має складатися з таких частин: заголовок, основна частина (має бути структурована за пунктами або розділами з відповідними підрозділами), висновки, список використаних джерел і літератури;
- висновки повинні бути самостійними та обґрунтованими;
- при підготовці тексту мають бути використані різні джерела інформації (підручники, нормативно-правові акти, монографії, статті, матеріали соціологічних досліджень, періодичні видання, інші електронні ресурси,);
- обов'язковим є посилання на використані джерела інформації;
- оформлення бібліографічних посилок має бути здійснене з дотриманням діючих вимог (ДСТУ 7.1:2006);
- форма подання - комп'ютерний набір, надрукований на аркушах формату А-4, кегль 14, шрифт – TimesNewRoman, інтервал – 1,5, мова – українська. Текст слід друкувати, дотримуючись таких розмірів чистих полів аркуша: лівий – 30 мм, правий – 10 мм, верхній – 15 мм, нижній – 20 мм.;
- обсяг роботи – до 20 сторінок;
- ІНДЗ може супроводжуватись графічною презентацією (що збільшує оцінку виконаної роботи щонайменше у два рази).

За період вивчення дисципліни студент повинен підготувати та захистити виконане ІНДЗ. Проект подається на перевірку викладачеві після останнього семінарського завдання. Контроль за виконанням завдань ІНДЗ здійснюється на індивідуальному занятті у формі публічного оприлюднення його результатів.

8. Методи навчання

Інтерактивні лекції, доповіді на семінарських заняттях, реферати, рецензії на відповіді однокурсників, диспути, конспектування, пошук нового матеріалу у періодичних виданнях, мережі Інтернет, написання есе, складання словника, підготовка та захист презентації PowerPoint тощо.

9. Методи контролю

Поточне оцінювання на семінарських заняттях, оцінка за виконання модульних завдань, модульні контрольні роботи, співбесіда під час індивідуальних занять, складання екзамену.

Поточне тестування та модульний контроль																Екзамен	Всього
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3						
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16		
3	3	3	5	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		
20						15					15					50	100

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену	Для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно можливістю повторного складання	3 не зараховано 3 можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно обов'язковим повторним вивченням дисципліни	3 не зараховано 3 обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

Традиційні носії інформації, глобальні комп'ютерні мережі, засоби комунікації, сучасні технічні засоби.

12. Рекомендовані джерела інформації

1. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования: Учебное пособие. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.
2. Білуха М. Т. Методология наукових досліджень: Підручник. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
3. Білокобильський О. Рациональність як межа метафізичного дискурсу // Філософська думка. – 2006. – №5. – С. 143–157.

4. Бойченко М. І. Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісні та функціональні аспекти / М. І. Бойченко. – К. : Видавництво «Промінь», 2011. – 320 с.
5. 5. Возняк В. Розсудок, розум, повсякденність // Філософська думка. – 2006. – № 5. – С. 3–22.
6. 6. Воронкова В. Г. Філософія. Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 464 с.
7. Головатий М. Ф. Навчи себе сам. – К.: МАУП, 2002. – 120 с.
8. Гайденко П. П. История новейшей европейской философии в её связи с наукой. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, 2000. – 456 с.
9. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 224 с.
10. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
11. Злотина М. Л. Диалектика. – К. : Изд. ПАРАПАН, 2008. – 264 с.
12. Кун Т. Структура научных революций : Пер. с англ. – М. : АСТ, 2009. — 310 с.
13. Крымский С. Б., Кузнецов В. И. Мировоззренческие категории в современном естествознании. – К.: Наукова думка, 1983. – 224 с.
14. Мелков Ю. А. Человекомерность постнеклассической науки. – К.: Изд. ПАРАПАН, 2014. – 254 с.
15. Основи методології та організації наукових досліджень / А. Є. Конверський (ред.). – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
16. Поппер К. Объективное знание. Эволюционный подход. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 384 с.
17. Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія. – К.: Академвидав, 2007. – 592 с.